

פרשת שמות תשע"ז
התינוק משה

Sponsored by friends of David Wachs ז"ל in his memory
לעיי"נ דוד בן מרדכי שמואל ז"ל

שמות פרק ב

(א) וַיִּלְדֵּךְ אִישׁ מִבֵּית לְוִי וַיִּקַּח אֶת בֵּת לְוִי : (ב) וַתֵּהָרֵךְ הָאִשָּׁה וַתֵּלֶד בֶּן וַתִּקְרָא אֹתוֹ כִּי טוֹב הוּא וַתִּצְפְּנֵהוּ שְׁלֹשָׁה יָרְחִים : (ג) וְלֹא יָקָלָה עוֹד הַצְּפִינֹו וַתִּקַּח לוֹ תִּבְתָּ לְמֵאָה וַתַּחְמְרָהּ בְּחֶמֶר וּבְזָפֶת וַתִּשֶׂם בָּהּ אֶת הַיֶּלֶד וַתִּשֶׂם בְּסוּף עַל שִׁפְתֵי הַיָּאֵר : (ד) וַתִּתְצַב אַחֲתוֹ מִרְחֹק לְדַעַה מַה יַּעֲשֶׂה לוֹ : (ה) וַתִּרְדֵּ בַת פְּרַעֲהַ לְרַחֵץ עַל הַיָּאֵר וְנִעְרְתִּיהָ הִלְכֹת עַל יַד הַיָּאֵר וַתִּרְאֵ אֶת הַתִּבְיָה בְּתוֹךְ הַסּוּף וַתִּשְׁלַח אֶת אֶמְתָּהּ וַתִּקְחֶהּ : (ו) וַתִּפְתַּח וַתִּרְאֶהוּ אֶת הַיֶּלֶד וְהִנֵּה נֹעַר בֶּכָה וַתִּחַמַּל עָלָיו וַתֹּאמֶר מִיִּלְדֵי הָעִבְרָיִם זֶה :

רשב"ם

(ב) **ותהר** - האשה בעת גזירת פרעה בהשליך הזכרים ליאר ותלד בן: **ותרא אתו כי טוב הוא ותצפנהו** - המפרש לפי שראתהו הטמינתהו [מ]שקר הוא, שכל הוולדות אמותן מרחמות עליהו. אי"כ צריך לפרש ותרא כמו וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד. נסתכל והביט כל מעשיו וכל פעולותיו שעשה אם יש לתקן שום דבר בהם והנה כולם יפים ומתוקנים. אף כאן לפי שמשה נולד לסוף ששה חדשים כמו שמצינו בשמואל שנולד לתקופת הימים, שני תקופות ושני ימים. ולפיכך יכלה להצפינו שלשה חדשים שהמצריים היו מבקרים למעוברות לסוף תשעה חדשים. לכן נסתכל בו בשעת לידה אם הוא נפל ולא תטרח בהטמנתו וראתהו כי טוב ויפה הוא כי גמרו סימניו שערו וציפורניו כמו ששנינו ביבמות, וידעה שהוא בר קיימא ותצפנהו ג' ירחים עד סוף ט' ירחים שהוא זמן לידת רוב נשים, וכשבאו לבדוקה אמרה להם נפל היה או השליכוהו המצריים ביאר: (ו) **ותפתח ותראה את הילד** - המפרש שראתה את הילד טועה הוא. וכי מי אינו יודע שאם פתחה את התיבה שראתה את הילד? אלא כך פרושו, פתחה את התיבה והביטה בילד אם זכר אם נקבה וראתה כי נער הוא, כלומר זה הילד זכר הוא ולא נקבה, וראתה בזכותו שהוא מהול ולכך נטמן ואינו אסופי. שאם היתה בת, יש לומר אסופי הוא. וכן מצינו כתוב מה נעשה לנער היולד, ביום היולדו קרוי נער: **והנה נער בוכה ותחמול עליו וגו'** - לפי שהיה בוכה, לכך ותחמול עליו, ולפי שראתהו נער זכר מהול, אמרה מילדי העברים זה. ודוגמא זו ולחנה יתן מנה אחת אפים, חולק בחיר. ולמה? כי את חנה אהב, לכך נתן לה אפים, מקערה של פניו. ואם כן למה מנה אחת? כי י"י סגר רחמה. אבל לפנינה ולכל בנותיה ובניה נתן מנות הרבה, כי בנים היו לה. וראתהו את הילד והנה הוא נער בוכה:

(א) **ויקה את בת לוי** - פרוש היה ממנה מפני גזירת פרעה (וחזר ולקחה. וזהו וילך, שהלך בעצת בתו שאמרה לו גזרתך קשה משל פרעה, אם פרעה גזר על הזכרים, ואתה ג"כ על הנקבות). והחזירה ועשה בה לקוחין שניים. ואף היא נהפכה להיות נערה. ובת מאה שלושים שנה היתה שנולדה בבואה למצרים בין החומות, ומאתים ועשר שנה נשתהו שם, וכשיצאו היה משה בן שמונים שנה. אם כן כשנתעברה ממנו היתה בת מאה שלושים וקורא אותה בת לוי: (ב) **כי טוב הוא** - כשנולד נתמלא הבית כולו אורה: (ג) **ולא יכלה עוד הצפינו** - שמנו לה המצריים מיום שהחזירה, והיא ילדתו לששה חדשים ויום אחד, שהיולדת לשבעה יולדת למקוטעין, והם בדקו אחריה לסוף תשעה: **גמא** - גמי בלשון משנה ובלעז יונ"ק [גומא]. ודבר רך הוא, ועומד בפני רך ובפני קשה: **בחמר ובזפת** - זפת מבחוץ וטיט מבפנים, כדי שלא יריח אותו צדיק ריח רע של זפת: **ותשם בסוף** - הוא לשון אגם רושי"ל בלעז [סוף], ודומה לו (ישעיה יט ו) קנה וסוף קמלו: (ה) **לרחץ על היאר** - סרס המקרא ופרשהו ותרד בת פרעה על היאור לרחוץ בו: **על יד היאר** - אצל היאור, כמו (שמואל ב יד ל) ראו חלקת יואב על ידי, והוא לשון יד ממש, שיד האדם סמוכה לו. ורבותינו דרשו הולכות לשון מיתה, כמו (בראשית כה לב) הנה אנכי הולך למות, הולכות למות לפי שמיחו בה. והכתוב מסייען, כי למה לנו לכתוב ונערו תיה הולכות: **את אמתה** - את שפחתה. ורבותינו דרשו לשון יד. אבל לפי דקדוק לשון הקודש היה לו להנקד אמתה מ"ם דגושה. והם דרשו את אמתה את ידה, שנשתרבה אמתה אמות הרבה: (ו) **ותפתח ותראהו** - את מי ראתה, את הילד, זהו פשוטו. ומדרשו שראתה עמו שכינה: **והנה נער בכה** - קולו כנער:

רמב"ן

(ב) **ותרא אותו כי טוב הוא ותצפנהו** - ידוע כי כל הנשים אוהבות את בניהם, יפים ושאינם יפים, וכלנה תצפנינה אותו בכל יכלתן, ואין צורך ראייה לטענה כי טוב הוא. אבל פירוש הטובה הזאת, שראתה בו טוב מחודש וחשבה כי יארע בו נס וינצל, ולכן נתנה אל לבה וחשבה מחשבות בענינו, וכאשר ראתה שלא יכלה עוד להצפינו חשבה שינצל בתחבולה אחרת ועשתה לו תיבת גומא. ואחותו נצבת מרחוק שלא יכירו בה, לדעת מה יעשה לו. וכל זה סיוע לדברי רבותינו שדרשו כי טוב הוא, שנתמלא כל הבית אורה (סוטה יב א), ולמה שאמרו שהיתה מרים מתנבאת עתידה אמי שתלד בן שמושיע את ישראל (שם): (ו) **והנה נער בוכה** - קולו נשמע כנער. לשון רבינו שלמה. וכבר דחו זה ואמרו אם כן עשית למשה רבינו בעל מום (סוטה יב ב). ועוד, מה טעם שיזכיר הכתוב עובי קולו. ור"א אמר שהיו איבריו גדולים כנער. ואולי הזכיר זה ליופיו, כי בעבור טובו ויופיו חמלה עליו, כי הכירה בו שנולד מקרוב ואבריו יפים ומתוקנים כאילו הוא נער. ויותר נכון שנפרש בו שהיה בוכה כנער בחריצות וזריזות ולכן חמלה עליו. ואגדה נער בוכה, ילד היה ומנהגו כנער, בא גבריאל והכהו למשה כדי שיבכה ותתמלא עליו רחמים (שמו"ר א כח): ועל דעתי אין צורך לכל זה, כי הילד מיום הולדו יקרא נער, כמו שנאמר מה נעשה לנער היולד (שופטים יג ח). וכן ויבקש דוד את האלהים בעד הנער (ש"ב יב טז). ויקרא ילד והוא גדול, כמו שנאמר בישמעאל (בראשית כא טו). וכן והנער נער (ש"א א כד), רוצה לומר שהוא ילד קטן בן כ"ד חדשים. כי כאשר נגמל מחלב מיד העלתהו, כדכתיב ותינק את בנה עד גמלה אותו ותעלהו עמה כאשר גמלתו: **ותאמר מילדי העברים זה** - נתנה אל לבה המעשה כאשר היה, כי אמרה לבעבור הציל אותו או שלא יראו במות הילד שמוהו שם, ואיש מצרי למה יעשה כן. ויש אומרים שראתהו נמול (סוטה יב א). ואם כן הסירה בגדיו ובדקה אותו בו. ואין צורך: